

Företagarombudsmannen

FOTO: ANDREW SCOTT-MILLER

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2008

Året i korthet

Företagarombudsmannens styrelse har genomfört sex möten.

Under året har 18 (15) utredda fall publicerats. Fallen finns utlagda på Företagarombudsmannens hemsida: www.dnv.se

Företagarombudsmannen har drivit juridiska processer av principiell betydelse för företagarklimatet.

EU-kommissionen fällde Sverige (Åre kommun) för olagligt statsstöd efter anmälan från Företagarombudsmannen.

Företagarombudsmannen har anmält Sverige (Karlskrona kommun) till EU-kommissionen för olagligt statsstöd.

Miljösanktionsavgifterna för producenter och importörer av elektriska produkter har sänkts från 120 000 kr till 20 000 kr.

Rapporten "Olagligt billigt – kommunala underprisförsäljningar" publicerades och presenterades för regeringskansliet.

Företagarombudsmannen har bidragit med underlag för riksdagsmotioner samt ingett remissvar till regeringskansliet.

OM FÖRETAGAROMBUDSMANNEN

Företagarombudsmannen är en del av tankesmedjan Den Nya Valfärden och verkar för ett bättre företagarklimat i Sverige, bland annat genom att ge uppmärksamhet och publicitet åt exempel på brister i villkoren för dagens företagare. Sedan starten 2000 har Företagarombudsmannen publicerat ett hundratal utredningar. Utredningarna läggs ut på Den Nya Valfärdens hemsida: www.dnv.se.

Ordförande i Företagarombudsmannen är Tommy Adamsson (vd Adamsson-gruppen). Övriga ledamöter är Patrik Engellau (ordförande Stiftelsen Den Nya Valfärden), Thomas Gür (fri skribent och egenföretagare), Lars I W Jansson (vd och delägare i Wasa Express samt ledamot i Svenskt Näringslivs SME-kommitté), Nils-Eric Sandberg (redaktör), Edward Waller (tidigare auktoriserad revisor) och Monica Werenfels-Röttorp (konsult). Jur kand Mårten Hyltner (föräldraledig januari – oktober) och jur kand Micha Velasco svarar för den dagliga verksamheten. Till verksamheten är även informationschef Elizabeth Zaar knuten.

Utredningsarbetet

Företagare som drabbats av orimliga lagar eller andra tecken på dåligt företagarklimat kan anmäla detta till Företagarombudsmannen för utredning. Företagarombudsmannen kan även på eget initiativ ta upp och pröva fall som är av intresse. Företagarombudsmannens trovärdighet bygger på att de uppgifter som redovisas är tillförlitliga och utredningarna fokuserar starkt på att komma fram till en objektiv bedömning. Det är en av våra allra viktigaste principer. För oss är det tydligt att Företagarombudsmannen fyller en viktig funktion eftersom många företagare tar kontakt för att tala om olika frågor, även om detta oftast inte leder fram till publicerade utredningar.

Rättsliga processer

Företagarombudsmannen har noterat att myndigheter, framför allt kommuner, ibland bryter mot lagen på ett sätt som närmast framstår som medvetet. Dessa myndigheter tar dessutom sällan till sig kritik mot de olagliga besluten. Företagarombudsmannen har därför som ambition att driva rättsprocesser mot kommuner och andra myndigheter som bryter mot lagen på ett sätt som snedvrider konkurrensen eller på annat sätt är dåligt för företagarklimatet. Rättsliga processer utgör således en viktig del av Företagarombudsmannens arbete.

I vissa fall kan det vara motiverat att föra en juridisk process även i fall där Företagarombudsmannen inte kan bedöma huruvida det verkligen föreligger ett lagbrott. Det gäller exempelvis fall där det är oklart om en brist i företagarklimatet beror på lagstiftning eller en myndighets agerande. Då är det viktigt att få fastställt om det är lagstiftningen eller myndighetens rutiner som behöver ändras.

Juridiska processer förs i svensk förvaltningsdomstol såväl som inför olika myndigheter. Företagarombudsmannen har även möjlighet att, när så är påkallat, anmäla missförhållanden till både svenska och utländska tillsynsmyndigheter.

VERKSAMHETSÅRET 2008

Under året har 18 utredda fall lett fram till publicering, (att jämföra med 15 publicerade fall 2007). För att ett fall skall anses som anmält och bedömt krävs att så mycket information och fakta inhämtats i ärendet att det på fasta grunder har kunnat underkastas en preliminär bedömning.

Anmälningarna faller i huvudsak inom någon av nedanstående tre kategorier.

- Anmälningar gällande myndighetsutövning
- Anmälningar gällande lagstiftning och regelsystem
- Anmälningar av civilrättslig karaktär

Fall av civilrättslig karaktär innebär att anmälaren har legat i tvist med ett annat företag, företrädesvis en bank, eller haft kritik mot ingångna avtal. Sådana fall tas inte upp.

Företagarombudsmannen har under 2008 initierat eller åtagit oss att biträda vid ett 10-tal juridiska processer av principiell betydelse för det svenska företagarklimatet. Viss juridisk upplysning har även lämnats i frågor av enklare art.

Resultat under 2008

Allmänt

Företagarombudsmannens publicerade utredningar har fått ett bra genomslag i media, främst i lokal- och regionalmedia men även på riksplaneln. Dessutom har ett antal debattartiklar publicerats. Även om det ibland kan vara svårt att se konkreta resultat av Företagarombudsmannens arbete kan vi med glädje konstatera att efter Företagarombudsmannens kritik är det sällan en myndighet blir anmäld en andra gång för samma olämpliga beteende. Under 2008 har Företagarombudsmannen noterat att riksdagsledamöter lagt motioner inom följande områden där Företagarombudsmannen har engagerat sig.

- Införande av en proportionalitetsprincip vid fackliga stridsåtgärder
- 3:12 reglernas avskaffande
- Reklamskattens avskaffande
- Stopp för Apotekets försäljning av handelsvaror
- Luftspaltsregelns avskaffande
- Osund kommunal konkurrens
- Miljösanktionsavgifter
- Skatteverkets hantering av misstagsinbetalningar

Vi har även noterat att det i Avskaffande av revisionsplikten för små företag (SOU 2008:32) föreslås att revisionsplikten avskaffas för mindre aktiebolag. Företagarombudsmannen, som för egen del behandlade frågan i FO 2005-013, instämmer i utredningens slutsatser och ser fram emot att utredarens förslag omsätts i lagstiftning så fort som möjligt.

Miljösanktionsavgifter

Under 2007 fann Företagarombudsmannen det motiverat att göra en fördjupad utredning av systemet med miljösanktionsavgifter, särskilt för producenter och importörer av elektriska och elektroniska produkter. Resultatet sammanställdes i rapporten "Varför straffa den som försöker göra rätt?" och presenterades vid ett seminarium i riksdagen (rapporten finns tillgänglig på www.dnv.se).

De aktuella miljösanktionsavgifterna påförs de producenter och importörer av elektriska och elektroniska produkter som inte i tid rapporterar försäljningssiffror med mera till Naturvårdsverket. I rapporten fastslås att miljösanktionsavgifterna var alldeles för höga (i normalfallet 120 000 kronor) och saknade proportion till det misstag de drabbade företagarna gjort sig skyldiga till. Dessutom riskerar även den som försöker göra rätt att straffas. Företagarombudsmannens förslag till förändringar gick huvudsakligen ut på att avgifterna skulle sänkas och att tillsynsmyndigheten (i detta fall Naturvårdsverket) måste ges en möjlighet att inte påföra miljösanktionsavgift i de fall avgiften framstår som oskälig.

Från och med den 15 juli 2008 sänktes de aktuella miljösanktionsavgifterna till att i normalfallet utgå med 20 000 kronor. Det innebär dessutom att alla de företag som under 2007 drabbades av 120 000 kronor i miljösanktionsavgift och överklagade beslutet kommer att få tillbaka 100 000 kronor. Enligt Företagarombudsmannens mening medför förändringen en viktig förbättring av företagarklimatet för företagare som importerar eller tillverkar elektriska och elektroniska produkter.

Vunna rättsprocesser

EU-kommissionen fäller Sverige för otillåtet statsstöd, 30/1-2008

I slutet av 2005 anmälde Företagarombudsmannen Sverige till EU-kommissionen. Anmälan rörde Åre kommuns försäljning av mark till Konsum för 2 miljoner kronor trots att konkurrenten Lidl hade bjudit 6,6 miljoner kronor för samma mark (se FO 2005-007).

I beslut den 30 januari 2008 fann EU-kommissionen

- att Sverige (Åre kommun) olagligt hade genomfört markförsäljningen i strid med artikel 88.3 i EG-fördraget och att försäljningen innebar att Konsum fick ett stöd,

- att stödet motsvarade mellanskillnaden mellan Lidls bud och priset Konsum betalade, dvs. 4,6 miljoner kronor, samt,
- att Sverige är skyldigt att återkräva stödet (4,6 miljoner kronor) från Konsum.

Konsum har överklagat EU-kommissionens beslut till EG-domstolen. Dom har ännu inte fallit.

Kammarrätten i Sundsvall upphäver Åre kommuns beslut om försäljning av mark till Konsum, 9/4-2008

Åre kommuns försäljning av mark till Konsum för 2 miljoner kronor trots att konkurrenten Lidl hade bjudit 6,6 miljoner kronor för samma mark överklagades även till svensk förvaltningsdomstol. Företagarombudsmannen agerade ombud i målet. Länsrätten avslag överklagandet. Kammarrätten i Sundsvall fann dock att försäljningen innebar ett olagligt stöd från kommunen till Konsum både enligt kommunallagen och enligt EG-rätten. Kammarrätten upphävde därför Åre kommuns beslut att sälja marken till Konsum.

Regeringsrätten nekar Sandvikens kommun prövningstillstånd i Sandbacka park-målet, 26/8-2008

Den 26 augusti 2008 beslutade Regeringsrätten att inte meddela Sandvikens kommun prövningstillstånd i mål rörande utbyggnad av Sandbacka park. Kommunen hade överklagat kammarrättens dom, i vilken fastslås att kommunens beslut om utbyggnad av Sandbacka park, en kommunal teknikpark som tillhandahåller lokaler åt näringslivet, var olagligt och således skulle upphävas. Företagarombudsmannen agerade ombud i det aktuella målet.

FOTO: ANN EK

Mårten Hyltner, företagarombudsman

Olagliga affärer i Karlskrona.

FOTO: SCUBABARTEK

***Länsrätten i Blekinge län upphäver Karlskronas
kommuns beslut om försäljning av Gasverkstomten, 21/10-2008***

I FO 2008-004 kritiserade Företagarombudsmannen Karlskrona kommuns försäljning av den så kallade Gasverkstomten till NCC för 5 miljoner kronor trots att Winn Hotels hade bjudit 7 miljoner kronor. Beslutet överklagades till länsrätten och Företagarombudsmannen agerade ombud i målet. I dom den 21 oktober 2008 fann länsrätten att försäljningen innebar ett olagligt stöd från kommunen till NCC både enligt kommunallagen och enligt EG-rätten. Länsrätten upphävde därför Karlskrona kommuns beslut att sälja marken till NCC.

Kommunen överklagade länsrättens dom till kammarrätten. Dom har inte fallit.

***Bengtsfors kommun drar tillbaka försäljningsbeslut
och tillämpar istället anbudsförfarande, 22/10-2008***

Kommunstyrelsen i Bengtsfors beslutade att, utan föregående värdering och utan att tillämpa ett öppet anbudsförfarande, sälja en 6,84 hektar stor fastighet inklusive byggnader om 20 000 kvm för 100 000 kronor. Företagarombudsmannen kritiserade kommunen för att bryta mot kommunallagen och EG-rätten, (se FO 2008-016). Efter Företagarombudsmannens kritik beslutade kommunen att istället försälja fastigheten genom ett öppet anbudsförfarande.

***Länsrätten i Jönköpings län upphäver Skatteverkets
beslut om påförande av arbetsgivaravgifter, 27/10-2008***

I FO 2007-009 kritiserade Företagarombudsmannen Skatteverkets beslut att påföra arbetsgivaravgifter för personalmåltider vid ett HVB-hem för ungdomar med neuropsykiatriska och psykosociala problem. Måltiderna tillagades och in-

togs tillsammans med ungdomarna och utgjorde ett viktigt pedagogiskt moment i ungdomarnas behandling. Företagarombudsmannen agerade ombud då beslutet överklagades till länsrätten. I dom den 27 oktober 2008 biföll länsrätten överklagandet och upphävde Skatteverkets beslut.

***Länsrätten i Norrbottens län upphäver Övertorneå
kommuns beslut att sälja en simhall för en krona, 1/12-2008***

I FO 2008-022 kritiserade Företagarombudsmannen Övertorneå kommuns beslut att sälja ett badhus för 1 krona utan föregående värdering och utan att ha tillämpat ett öppet anbudsförfarande. Beslutet överklagades till länsrätten och Företagarombudsmannen agerade ombud i målet. I dom den 1 december 2008 fann länsrätten i Norrbottens län att försäljningen innebar ett olagligt stöd från kommunen till köparen. Länsrätten upphävde därför kommunens beslut om försäljning av badhuset.

***Länsrätten i Örebro län upphäver Örebro
kommuns beslut om hotellbygge, 19/12-08***

I FO 2007-012 kritiserade Företagarombudsmannen Örebro kommun och dess kommunala fastighetsbolag Örebroporten, främst för att fastighetsbolaget hade för avsikt att bygga om lokaler kommunen hyrde till hotell men även för att fastighetsbolaget hade för avsikt att genomföra hotellprojektet utan att först hänskjuta frågan till kommunfullmäktige för godkännande. Efter Företagarombudsmannens kritik gjordes affärsupplägget om och frågan underställdes kommunfullmäktige som godkände det nya upplägget.

Dessvärre var inte heller det nya upplägget förenligt med vare sig kommunallagen eller ett gott företagarklimat. Företagarombudsmannen agerade därför ombud när beslutet överklagades till länsrätten. Den 5 februari 2008 meddelade länsrätten verkställighetsförbud. I slutlig dom den 19 december 2008 fann länsrätten att kommunens beslut om hotellbygget var olagligt samt att beslutet därför skulle upphävas.

Ärenden hos EU-kommissionen

Stöd lämnat av Åre kommun

I slutet av 2005 anmälde Företagarombudsmannen Sverige till EU-kommissionen. Anmälan gällde Åre kommuns försäljning av mark till Konsum för 2 miljoner kronor trots att konkurrenten Lidl hade bjudit 6,6 miljoner kronor för samma mark (se FO 2005-007).

Den 19 juli 2006 beslutade kommissionen att inleda ett så kallat formellt granskningsförfarande och den 30 januari 2008 beslutade kommissionen slutligt att affären utgjorde ett otillåtet stöd från Åre kommun till Konsum. Sverige ålades därför att tillse att Konsum betalar tillbaka stödet, vilket uppgår till 4,6 miljoner kronor (mellanskillnaden mellan Lidls bud och det beslutade försäljningspriset).

Konsum har överklagat kommissionens beslut till EG-domstolen. Företagarombudsmannen är inte part i det målet och har således begränsad insyn i den processen. Enligt uppgift kan dock dom inte väntas förrän tidigast andra halvåret 2010.

Stöd lämnat av Gotlands kommun

Den 14 december 2006 beslutade kommunstyrelsen i Gotlands kommun att sälja fastigheten Sanda Stora Varbos 1:7 till ett privatägt bolag som sedan tidigare hade tomträtt till fastigheten och bedrev campingverksamhet där. Priset bestämdes till 2 miljoner kronor.

Inför försäljningen lät kommunen en oberoende auktoriserad fastighetsvärderare genomföra en värdering av fastigheten med syfte ”att bedöma den ersättning som bör utgå vid ett friköp av tomträtten”. Den auktoriserade fastighetsvärderaren bedömde den marknadsmässiga ersättningen vid ett friköp av tomträtten till 6 miljoner kronor. När kommunen ändå valde att sälja fastigheten för 2 miljoner kronor innebar detta alltså i praktiken att köparen fick ett stöd om 4 miljoner kronor (se FO 2007-005).

Företagarombudsmannen anmälde ärendet till EU-kommissionen i oktober 2007. Under 2008 har kommissionen inte meddelat något beslut i ärendet.

Stöd lämnat av Karlskrona kommun

Den 28 februari 2008 beslutade kommunfullmäktige i Karlskrona att sälja mark till ett stort svenskt byggföretag för 5 miljoner kronor. Något anbudsförfarande tillämpades inte och inte heller låg någon oberoende expertvärdering till grund för det beslutade försäljningspriset.

Trots att kommunen inte tillämpade något anbudsförfarande erhöll kommunen konkurrerande anbud avseende den ifrågavarande marken. Den 26 februari 2008, två dagar innan kommunfullmäktige beslutade om försäljningen, inkom

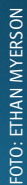

Sverige granskas av EU.

I kommunens avtal med köparen ingår dessutom att köparen ska utföra saneringsåtgärder åt kommunen till ett värde av minst 9 075 000 kronor. Detta kommunens köp av tjänster har inte föregåtts av någon offentlig upphandling, vilket även det utgör en snedvridning av konkurrensen till förfång för företagarklimatet (FO 2008-004).

MYPERSON

Företagare drunknar i pappersarbete?

IAKTTAGELSER OCH FRAMTIDSBEDÖMNING

Det verkar råda stor samstämmighet om att det är i de små och medelstora företagen som framtidens tillväxt ligger. Från politikerhåll talas det ofta om vikten av att på olika sätt förbättra företagandets villkor och enligt näringsministern ska det vara enkelt, roligt och lönsamt att driva företag i Sverige.

Nedan följer Företagarombudsmannens observationer avseende tre områden Företagarombudsmannen bedömer viktiga för företagarklimatet.

Regelkrångel, snubbeltrådar och orimlig myndighetsutövning

Regelkrånglet är en del av företagarnas totala regelbörda och en viktig komponent vid bedömningen av företagarklimatet, ju mindre regelkrångel desto bättre företagarklimat. Regelkrångel finns i både stort och smått. Särskilt allvarligt för företagarklimatet är när krånglet leder till resultat som framstår som orättfärdiga.

Ett exempel på detta är Skatteverkets hantering av så kallade misstagsinbetalningar, det vill säga skatteinbetalningar som till följd av felaktigt ifyllt OCR-nummer hamnat på fel företags skattekonto (se FO 2008-007). Trots att pengarna hela tiden sitter på Skatteverkets konto rättar Skatteverket endast till felet om den felaktige mottagaren både godkänner det och har ett överskott på skattekontot. I annat fall får företaget som fyllt i fel OCR-nummer betala in skatten en gång till.

Ett annat exempel är när Jordbruksverket hittade på en egen definition av juice och sedan, utan att vare sig meddela föreskrifter eller på annat sätt informera om den egna definitionen, la denna till grund för att bötfälla ett antal livsmedelsbutiker som sålde juice i plåtburkar (se FO 2008-009).

Regeringens uttalade mål är att minska företagens administrativa kostnader för samtliga statliga regelverk med minst 25 procent fram till hösten 2010. De administrativa kostnaderna mäts enligt den så kallade Standard Cost-modellen och utgörs av företagens kostnader för att upprätta, lagra eller överföra information eller uppgifter som orsakas av krav i lagar, förordningar, föreskrifter eller anvisningar i allmänna råd.

En tydlig fördel med Standard Cost-modellen är att den är förhållandevis enkelt mätbar samt att varje enskild mätning är jämförbar med både tidigare mätningar och mätningar på andra områden. En klar brist med Standard Cost-modellen är att den helt bortser från materiella kostnader (investeringar för att uppfylla miljökrav, skatter m.m.), och sanktionsavgifter.

Standard Cost-modellen kan sägas vara en bra mätare av regelkrångel, men sämre när det handlar om att mäta regelbördan. Detta görs istället bäst genom att mäta

företagens samlade kostnader för att uppfylla regelverken, dvs. administrativa såväl som materiella kostnader. Det är också de samlade kostnaderna som ska användas som utgångspunkt vid normgivningsarbetets konsekvensanalyser. Vid utformandet av nya regler krävs dessutom att hänsyn inte tas bara till de bördor som är ett direkt resultat av den nya regeln utan också till det totala regeltrycket efter regelns eventuella införande.

I slutänden är det dock företagarnas subjektiva känsla som avgör regelbördans effekter. Dessvärre är detta ett mer svårsmått mått än de ovanstående två och det lämpar sig inte lika väl för jämförelser. För att så långt som möjligt minska regelbördans negativa effekter på företagarklimatet krävs därför att lagstiftaren och myndigheterna sätter sig in i den enskilde företagarens situation.

Det kan dessvärre noteras att lagstiftaren allt för ofta fokuserar analyserna på ett förslags konsekvenser för myndigheter och domstolsväsende medan förslagets konsekvenser för företagarna endast behandlas översiktligt eller inte alls.

Företagarombudsmannen bjöds under året in till Naturvårdsverkets Miljöbalksdagar för att tala vid ett seminarium om regelförenkling. Där deltog bland annat representanter från miljödepartementet, Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen samt ett antal länsstyrelser och kommuner.

Av myndighetsföreträdarnas kommentarer framgick att myndigheterna arbetar hårt med regelförenklingsfrågorna. Dessvärre gav dock många myndighetsföreträdare uttryck för åsikten att regelförenklingsåtgärderna inte får medföra merarbete för myndigheten. Med den inställningen blir det, enligt Företagarombudsmannens bedömning, svårt att åstadkomma annat än en marginell minskning av regelkrånglet.

Även regeringen, som ju själv satt upp 25 procentsmålet, saknar den inställning som krävs för att lyckas. Behovet av regelförenkling förefaller nästan alltid få stryka på foten i de fall det finns ett konkurrerande intresse. Till exempel är de så kallade 3:12 reglerna så extremt krångliga att det borde ha avskaffats för länge sedan. Istället modifieras reglerna med jämna mellanrum, vilket i sig gör dem ännu mer krångliga.

Ett annat, och särskilt tydligt, exempel på regeringens bristande inställning i frågan är reklamskatten som redan för elva år sedan konstaterades vara ”ett omodernt och orättvist system för att ta ut skatt”. Därefter har det rått enighet i riksdagen om att reklamskatten är dålig och bör avskaffas. Sedan 2002 har regeringen dessutom riksdagens uppdrag att prioritera reklamskattens avskaffande. Men reklamskatten finns fortfarande kvar. Trots att regeringen i sex års tid har prioriterat dess avskaffande har regelförenklingsintresset hittills fått vika mot fiskala intressen.

Även om både regering och myndigheter lägger resurser på regelförenklingsarbetet förefaller de alltså inte ha den inställning som krävs för att lyckas uppnå 25 procentsmålet. Det kan dessutom noteras att på till exempel miljörättens område öka-

de företagens administrativa kostnader med knappt en miljon kronor under 2007. Ökningen är i och för sig inte stor, men den är definitivt ett steg i fel riktning.

Det förtjänar i sammanhanget att framhållas att enklare regler inte bara gynnar företagarklimatet. Om reglerna blir enklare kommer färre företagare, och andra enskilda för den delen, att bryta mot dem av misstag. Det leder till färre ärenden hos myndigheter och domstolar, vilket frigör resurser för annan verksamhet.

Sammanfattningsvis anser Företagarombudsmannen att regeringens ambition att minska företagens administrativa kostnader för samtliga statliga regelverk med minst 25 procent fram till hösten 2010 är lovvärd. Så länge regeringen och myndigheterna inte ändrar inställning och låter regelförenklingsintresset få gå ut över såväl andra intressen som den egna arbetsbördan är dock sannolikheten stor att regeringens initiativ faller platt till marken.

Osund konkurrens

Stöd till enskilda företag

Ett sätt på vilket främst kommuner skapar osund konkurrens är genom att ge stöd riktade till enskilda näringsidkare som kommunen, eller snarare dess företrädare, av någon anledning vill gynna. Eftersom stödet inte är tillgängligt för övriga företagare innebär stödet att mottagaren gynnas på det övriga företagarkollektivets bekostnad och därmed snedvrids konkurrensen. Generellt sett gäller att sådana stöd är otillåtna, både enligt svensk nationell rätt och enligt EG-rätten.

En vanlig form av otillåtet stöd till enskild näringsidkare är att kommuner säljer mark och byggnader till företag för ett pris som understiger marknadsvärdet. Dessa försäljningar utgör inte bara en brist i företagarklimatet, de innebär också ett förlösande av kommuninvånarnas tillgångar.

I juni 2008 publicerade Företagarombudsmannen rapporten *Olagligt billigt*, som presenterades vid ett möte med statssekreteraren Dan Ericsson. I rapporten presenteras ett antal uppmärksammade fall av olagliga kommunala underprisförsäljningar samt resultatet av en enkätundersökning som visar att mer än hälften av kommunerna säljer mark till företag utan att använda ett öppet anbudsförfarande eller först låta värdera marken. I rapporten föreslås ett antal åtgärder för att undvika ytterligare fällningar i EU-kommissionen.

Vidare publicerade Företagarombudsmannen under 2008 ytterligare nio utredningar som avser kommunala underprisförsäljningar av mark och byggnader (FO 2008-004, FO 2008-005, FO 2008-008, FO 2008-011, FO 2008-012, FO 2008-015, FO 2008-016, FO 2008-019 och FO 2008-022).

Tidigare var det mycket svårt, faktiskt på gränsen till omöjligt, att vinna mål om kommunala underprisförsäljningar i svensk domstol. Sannolikt har det bidragit

Micha Velasco, företagarbudsman

FOTO: ANN EK

till att kommunerna till stor del struntat i att underprisförsäljningar är olagliga. Sedan EU-kommissionens beslut och kammarrättens dom i Åre-fallet har dock en förändring skett i domstolarnas hantering av frågan och det är nu inte lika svårt som tidigare att vinna mål om olagliga underprisförsäljningar mot kommunerna.

I och med de vunna målen har en allvarlig brist i det svenska rättssystemet visat sig. Nämligen att de svenska domstolarnas domar i detta avseende inte får någon effekt. Även om domstolen förklarar försäljningen olaglig och upphäver kommunens beslut att sälja består såväl försäljningen som konkurrenssnedvridningen den medför.

Den enda juridiska väg som står till buds för att upphäva konkurrenssnedvridningen är således att även anmäla fallen till EU-kommissionen. Företagarombudsmannens förhoppning är att anmälningarna till EU-kommissionen ska medföra en förändring av svensk nationell rätt på ett sätt som motverkar framtida konkurrenssnedvridande stöd från kommuner till enskilda företagare.

Offentlig säljverksamhet

Ett problem som Företagarombudsmannen har riktat, och även fortsättningsvis kommer att rikta, särskild uppmärksamhet på är kommuner, myndigheter och andra offentliga aktörer som snedvrider konkurrensen.

När offentliga aktörer, kommuner, andra myndigheter eller offentligt ägda bolag, konkurrerar på den privata marknaden gör de det aldrig på lika villkor som privata aktörer, ytterst på grund av att offentliga aktörer är garanterade av skattemedel och den lägre finansiella risk det medför. Skillnaderna är i detta avseende större i förhållande till små företag på lokala marknader. Där behöver den offentliga verksamheten inte vara särskilt omfattande för att små företag ska hindras från att ta sig in på marknaden och konkurrera. I både ett näringspolitiskt och ett regionalpolitiskt perspektiv medför alltså offentlig kommersiell verksamhet att tillväxten på den marknad där den offentliga aktören agerar riskerar att begränsas eller helt utebli.

Vilka verksamheter kommuner får och inte får ägna sig åt regleras i kommunallagen (den så kallade kommunala kompetensen). Ett problem för konkurrensen och företagarklimatet är dock att kommuner ofta ägnar sig även åt verksamheter de inte får bedriva. En sådan kompetensstridig verksamhet kommuner ofta bedriver är att tillhandahålla näringslivet med lokaler. Nu (den 28 januari 2009) har riksdagen löst det problemet genom att i en ny lag helt enkelt tillåta kommuner att anskaffa och tillhandahålla lokaler åt enskilda företag.

Företagarombudsmannen kritiserade lagförslaget innan det antogs, bland annat på grund av att risken är stor att lagen får till följd att den av tradition privata marknaden för kommersiella lokaler ersätts av kommunala monopol, särskilt ut-

anför storstadsregionerna (se FO 2008-020). Företagarombudsmannens bedömning är att den nya lagen kommer att leda till en försämring av företagarklimatet på marknaden för kommersiella lokaler.

Ett särskilt stort problem är när det offentliga bedriver verksamhet i annan form än förvaltningsform, oftast aktiebolag. Offentligt ägda aktiebolag har en tendens att uppfatta sig själva som vanliga näringsdrivande företag. Detta medför att de bolagens fokus ofta ligger på att konkurrera och generera vinst snarare än på det som borde vara verksamhetens mål, nämligen att agera för att tillgodose allmännyttiga behov i samhället. Företagarombudsmannen har i detta avseende till och med stött på kommunala aktiebolag som haft det som uttalad målsättning ”att bli marknadsledande”.

Att bolagisera kommunala verksamheter är olämpligt även i ett demokratiperspektiv eftersom det medför minskad öppenhet och insyn i den offentliga verksamheten samt att ett stort antal beslut undantas möjligheten till laglighetsprövning enligt kommunallagen.

Näringsministern aviserade tidigt under mandatperioden att ett lagförslag skulle utarbetas för att förhindra osund konkurrens från det offentliga. I mitten av juni 2008 presenterades departementspromemorian Konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet på marknaden. I huvudsak går förslaget ut på att Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket ska kunna förbjuda en offentlig aktör att driva en verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur som snedvrider konkurrensen. Om Konkurrensverket för ett visst fall beslutar att inte väcka talan, ska detta få göras av ett företag eller en företagssammanslutning som berörs av verksamheten eller förfarandet i denna.

Dessvärre har de föreslagna reglerna fått en sådan utformning att de sannolikt kommer att bli verkningslösa eller, i värsta fall, till och med att legitimera sådan kompetensstridig eller på annat sätt olaglig verksamhet som för närvarande bedrivs av kommunerna. Det beror huvudsakligen på två särskilt allvarliga brister i förslaget, dels att den föreslagna regleringen tillåter offentliga aktörer att bedriva olagliga verksamheter så länge det inte visats att de även snedvrider konkurrensen, dels den föreslagna placeringen av bevisbördan i de aktuella målen. Med vissa förändringar av förslaget finns dock förutsättningar att en ny reglering kan bli verkningsfull och till gagn för företagarklimatet.

Arbetsrätten

En väsentlig del av företagarklimatet är arbetsrätten och enligt Företagarombudsmannens mening är det nödvändigt med förändringar av den svenska arbetsrätten om ett gott företagarklimat skall kunna uppnås i Sverige, åtminstone för de företagare som har, eller vill ha, anställda.

I MBL finns redan idag en regel (41 b §) enligt vilken arbetstagare inte får vidta eller delta i stridsåtgärd som har till ändamål att kollektivavtal skall träffas med ett

företag som inte har några arbetstagare eller där bara företagaren eller företagarens familjemedlemmar är arbetstagare och ensamma ägare. Denna regel bör utsträckas på så sätt att det inte heller är tillåtet för ett fackförbund att inleda stridsåtgärder gentemot en arbetsgivare där fackförbundet inte har några medlemmar.

Vidare bör det införas en proportionalitetsregel i MBL så att syftet med en stridsåtgärd samt dess omfattning måste stå i proportion till dess konsekvenser, det vill säga dess effekter för företagen, anställda samt tredje man. Dessutom bör det inte vara tillåtet för arbetstagarorganisationer att under det egna avtalets giltighetstid förmå sina medlemmar att vidta så kallade sympatiåtgärder i en konflikt som har med andra parter att göra. Denna idag existerande, och förhållandevis ofta utnyttjade, möjlighet är inte förenlig med den respekt för ingångna avtal som upprätthålls i alla andra rättsliga sammanhang.

Företagarombudsmannen anser även att det krävs förändringar i lagen om anställningsskydd. Ett gott företagarklimat kräver att det inte är för svårt att avsluta ett anställningsförhållande vid omorganisationer, förändrade förhållanden eller då en anställd helt enkelt visar sig vara fel person för arbetet.

Mot bakgrund av den kraftiga konjunkturedgång som för närvarande råder i Sverige och världen och det stora antal varsel den medfört hos svenska företag anser Företagarombudsmannen det särskilt angeläget att se över de så kallade turordningsreglerna. Annars riskerar svenska företag att dräneras på nödvändig kompetens och därmed tappa i konkurrenskraft gentemot utländska konkurrenter. Nuvarande ordning riskerar dessutom resultera i att en generation av svenska ungdomar får svårt att ta sig in och hålla sig kvar på arbetsmarknaden. Det är dåligt såväl för svenska företag som för samhället i övrigt.

Det finns många fler exempel på allvarliga brister i nuvarande arbetsrättslagstiftning. Enligt Företagarombudsmannens mening behövs därför en total översyn av det arbetsrättsliga systemet. Dessvärre förefaller regeringen inte vara beredd att göra några egentliga förändringar på arbetsrättens område. Det är olyckligt.

Stockholm den 31 mars 2009

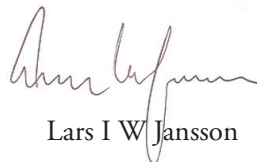
Tommy Adamsson (ordf.)

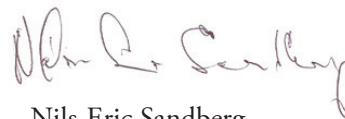
Patrik Engellau

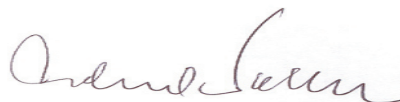
Thomas Gür

Lars I W Jansson

Nils-Eric Sandberg

Edward Waller

Monica Werenfels-Röttorp

Företagarombudsmannen, en del av tankesmedjan
Den Nya Velfärden, verkar för ett bättre företagarklimat.

den
nya
velfärden

www.dnv.se | info@dnv.se | 08-545 038 10